

© Copyright 2025

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-375-872-1	Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Kültürel Mirasın Ölçme, Belgeleme ve Projelendirilmesi: Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Öğrenci Çalışmaları	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Meral HALİFEOĞLU ORCID iD: 0000-0003-2032-3774	Vadi Matbaacılık
Yayın Koordinatörü	Bisac Code
Yasin DİLMEN	ARC000000
	DOI
	10.37609/akya.3988

Kütüphane Kimlik Kartı

Kültürel Mirasın Ölçme, Belgeleme ve Projelendirilmesi:Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Öğrenci Çalışmaları / ed. Meral Halifeoğlu.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2025.
110 s. : tablo, şekil. ; 195x275 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253758721

GENEL DAĞITIM

Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

**Dicle Üniversitesi
Mimarlık Fakültesi
Restorasyon Anabilim Dalı**

Editör

Prof. Dr. F. Meral HALİFEOĞLU

**Kültürel Mirasın Ölçme, Belgeleme
ve Projelendirilmesi:
Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
Öğrenci Çalışmaları**

Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma
Projeleri Koordinatörlüğü,
Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi
tarafından desteklenmiştir.

Kitap Bölüm Yazarları

Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ

Prof. Dr. F. Meral HALİFEOĞLU

Prof. Dr. Emine E. DAĞTEKİN

Doç. Dr. Gülin PAYASLI OĞUZ

Arş. Gör. Dr. Dilan KAKDAŞ ATEŞ

Arş. Gör. Şule ERGÜN

Basım Yeri

Basım Yılı

2025

İÇİNDEKİLER

• Rektör'den	1
• Dekan'dan.....	2
• Sergi Hakkında	3
• Geleneksel Evlerde Sosyal Yaşam.....	4
• Öğrenci Çalışmaları.....	10
• Geleneksel Diyarbakır Evlerinin Tarihsel Sürekliliği ve Sürdürülebilir Koruma Yaklaşımları: Mimar Doğan Erginbaş'ın Belgelemesinden Günümüze Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme.	15
• Öğrenci Çalışmaları.....	51
• Geleneksel Diyarbakır Evlerinin Zamana Direnişi.....	55
• Öğrenci Çalışmaları.....	63
• Diyarbakır Geleneksel Evlerinin Koruma ve Restorasyon Eğitimi Bağlamında Değerlendirilmesi.....	69
• Öğrenci Çalışmaları.....	77
• "Rölöve Teknikleri" İle "Koruma ve Restorasyon Projesi" nde Bir Ders Süreci ve Öğrenim Çıktılarının Değerlendirmesi.....	82
• Öğrenci Çalışmaları.....	86
• Diyarbakır Evlerinde Özel Yaşamın Mekânsal Kurgusu.....	91
• Öğrenci Çalışmaları.....	95
• Diyarbakır Ulu Camii Bitişğinde Antik Dönem İzleri Taşıyan Bir Yapının Konut Olma İhtimali Üzerine Bir Değerlendirme.....	97
• Sergi Fotoğrafları.....	104

Mimarlık disiplininin belleği olan rölöve ile koruma ve restorasyon çalışmaları, geçmişin izlerini bugünün bilgisiyle okuyarak geleceğe taşıyan en önemli köprülerden biridir. Kültürel mirasın bilimsel yöntemlerle kayıt altına alınması, doğru biçimde anlaşılması ve süreklilik içinde yaşatılması, bu disiplinlerin omuzlarında yükselmektedir. Bu anlayışla, Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı bünyesinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılı kapsamında yürütülen Rölöve Teknikleri ile Koruma ve Restorasyon Projesi dersleri çerçevesinde üretilen öğrenci çalışmalarını bir araya getiren bu sergi ve sergi kitabı, akademik emeğin ve entelektüel duyarlılığın somut bir ifadesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sergide yer alan her bir çalışma, yalnızca ölçülen, çizilen ya da belgelenen mekânların ötesinde; öğrencilerimizin tarihî çevreyle kurduğu bilinçli diyalogun, mimari mirasa gösterdiği saygının ve eleştirel düşünceyle yoğrulmuş bilimsel yaklaşımın izlerini taşımaktadır. Bu yönüyle sergi, bir ders sürecinin çıktısı olmanın çok ötesine geçerek; mimarlık, koruma ve restorasyon alanlarında bilgi üretimine katkı sunan, akademik ve mesleki birikimi besleyen anlamlı bir buluşma alanına dönüşmektedir.

Bu kıymetli sergi ve sergi kitabının ortaya çıkmasında süreci büyük bir özen ve sorumlulukla yürüten, bilgi ve emekleriyle katkı sunan tüm akademik kadromuza gönülden teşekkür ederim. Aynı zamanda derslerin yürütülmesinde görev alan değerli öğretim elemanlarımıza ve özverili çalışmalarıyla bu süreci anlamlandıran sevgili öğrencilerimize teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

Bu sergi ve yayın çalışmasının, kültürel mirasın korunmasına yönelik akademik farkındalığı derinleştireceğine, mimarlık eğitimine nitelikli katkılar sunacağına ve gelecekte gerçekleştirilecek bilimsel çalışmalara ilham verecek güçlü bir iz bırakacağına yürekten inanıyor; emeği geçen herkesi bir kez daha saygı ve takdirle selamlıyorum.

Dicle Üniversitesi Rektörü
Prof.Dr. Kamuran ERONAT

Mimarlık disiplininin temel yapı taşlarından biri olan rölöve, koruma ve restorasyon çalışmaları, kültürel mirasın belgelenmesi, anlaşılması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından hayati bir öneme sahiptir. Bu bağlamda, Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü Restorasyon Anabilim Dalı bünyesinde 2023-2024 eğitim-öğretim yılında yürütülen Rölöve Teknikleri ile Koruma ve Restorasyon Projesi dersi kapsamında üretilen öğrenci çalışmalarının bir araya getirildiği bu sergi ve sergi kitabı hem eğitim sürecinin niteliğini hem de akademik üretimin gücünü yansıtan önemli bir çıktıdır.

Söz konusu çalışmalar, öğrencilerin kuramsal bilgilerini uygulamaya aktarma becerilerini geliştirmelerinin yanı sıra, tarihi çevreye ve mimari mirasa karşı bilinçli, sorgulayıcı ve bilimsel bir yaklaşım kazandıklarını ortaya koymaktadır. Bu yönüyle sergi, yalnızca bir eğitim faaliyeti sonucu değil; aynı zamanda mimarlık, restorasyon ve koruma alanlarında bilimsel bilgi üretimine ve mesleki birikime katkı sunan nitelikli bir akademik platform niteliğindedir.

Bu değerli serginin ve sergi kitabının hazırlanmasında emeği geçen, süreci titizlikle Prof. Dr. F. Meral Halifeoğlu'na ve Arş. Gör. Şule Ergün'e içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, dersin yürütülmesinde katkı sağlayan tüm öğretim elemanlarına ve ortaya koydukları özverili çalışmalarla süreci anlamlı kılan sevgili öğrencilerimize teşekkür ederim.

Bu sergi ve yayın çalışmasının, kültürel mirasın korunmasına yönelik akademik farkındalığı artıracığına, mimarlık eğitimine nitelikli katkılar sunacağına ve ilerleyen yıllarda gerçekleştirilecek benzer bilimsel çalışmalara ilham vereceğine olan inancımı ifade eder, emeği geçen herkesi bir kez daha kutlarım.

Mimarlık Fakültesi Dekanı

Prof. Dr. F. Demet AYKAL

Sergi Hakkında

2023-2024 eğitim-öğretim yılı kapsamında Dicle Üniversitesi Mimarlık Fakültesi bünyesinde yürütülen Rölöve Teknikleri ile Koruma ve Restorasyon Projesi dersleri kapsamında hazırlanan bu sergi, mimarlık eğitiminde koruma bilincinin geliştirilmesini ve tarihî çevreye yönelik analitik bir yaklaşımın kazandırılmasını amaçlamaktadır. Sergi, Prof. Dr. Mücahit Yıldırım, Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç, Prof. Dr. F. Meral Halifeoğlu, Prof. Dr. Emine Ekinci Dağtekin, Doç. Dr. Gülin Payaslı Oğuz, Araş. Gör. Dr. Dilan Kakdaş Ateş ve Araş. Gör. Şule Ergün yürütücülüğünde gerçekleştirilen dersler kapsamında yapılan öğrenci çalışmalarından oluşmaktadır.

Ders sürecinde öğrenciler, seçilen tarihî yapılar üzerinde rölöve alma, gözleme dayalı yapısal hasar ve malzeme analizleri yapma, arşiv ve literatür araştırmaları yürütme, restitüsyon ve restorasyon kararları geliştirme gibi aşamaları içeren kapsamlı bir çalışma süreci geçirmiştir. Bu süreçte yapıların yalnızca fiziksel özellikleri değil, aynı zamanda tarihsel katmanlaşmaları, işlevsel dönüşümleri ve bulundukları kentsel bağlam da ele alınmıştır. Böylece mimari miras, tekil bir yapı ölçeğinin ötesinde, tarihsel ve kültürel süreklilik içinde değerlendirilmiştir.

Sergide sunulan rölöve çizimleri, analiz paftaları ve restitüsyon-restorasyon önerileri yapılırken, koruma ilkeleri doğrultusunda hazırlanması hedeflenmiştir. Yapıların özgün mimari değerlerinin tespiti, sonraki dönem müdahalelerinin ayırt edilmesi ve korunması gereken niteliklerin belirlenmesi, çalışmaların temel yaklaşımını oluşturmaktadır. Bu bağlamda sergi, mimarlık öğrencilerinin teknik çizim ve belgeleme becerilerinin yanı sıra eleştirel değerlendirme ve koruma konularındaki yetkinliklerini de görünür kılmaktadır.

Diyarbakır gibi çok katmanlı bir kültürel dokuya sahip bir kentte gerçekleştirilen bu akademik çalışma, geleneksel mimari mirasın belgelenmesi ve korunmasına yönelik önemli bir katkı sunmaktadır. Sergi, hem mimarlık eğitimi bağlamında bir üretim alanı hem de mimari miras yapılarının korunmasına yönelik farkındalığı artırmayı hedefleyen bir paylaşım platformu olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında destekleyici kuruluş Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi Kent Araştırmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi'ne teşekkür ederiz.

Restorasyon Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Fatma Meral HALİFEOĞLU

GELENEKSEL EVLERDE SOSYAL YAŞAM

Dicle Üni. Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon Anabilim Dalı
ORCID ID: 0000-0002-3858-8781, e-mail: yildirim@dicle.edu.tr

Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM

Giriş

Diyarbakır, Mezopotamya'nın kadim şehirlerinden biri olarak, Suriçi bölgesindeki geleneksel evleriyle zengin bir kültürel mirasa sahiptir. Bazalt taşından inşa edilmiş, avlulu ve içe dönük planlı bu evler, sadece mimari özellikleriyle değil, aynı zamanda aile yapısı, mahremiyet, komşuluk ilişkileri, günlük pratikler ve toplumsal etkinliklerle de şekillenen özellikleriyle öne çıkar. Geleneksel yaşam biçimi, geniş aile yapısı ve sert iklim koşulları, evlerin tasarımını belirlerken, avlu, mahalle sokakları ve ortak üretim faaliyetleri sosyal etkileşimlerin merkezini oluşturur. Bu evler, bireysel yaşam alanlarından öte, topluluğun bir araya geldiği, geleneklerin yaşatıldığı mekanlardır.

Diyarbakır'ın tarihi dokusu içindeki önemli yapı gruplarından birini geleneksel konut mimarisi oluşturmaktadır (Baş, 2010). Evler genellikle iki katlıdır; alt kat depo ve servis alanları üst kat ise yaşam odalarından oluşur. Avlu, evin sosyal kalbidir ve dış dünyadan tamamen izole edilmiştir. Aile fertlerinin günlük etkileşimlerden, komşu ziyaretlerine, ortak üretimlere kadar birçok faaliyete ev sahipliği yapar (Şekil 1).

Şekil 1. Geleneksel evlerin içe dönük zengin taş işlemeciliği

yapılmış, özgünlük kısmen kaybolmuştur. Mahremiyet, geniş aile ve misafirperverlik gibi değerler, bu yapıların her detayında hissedilir. Bu mirasın korunması, kültürel süreklilik için önemlidir.

Kaynaklar

- Baş, G. (2010). "Diyarbakır'daki Geleneksel Konut Mimarisinde Süsleme Anlayışı". *History Studies*, Cilt: 2, Sayı: 1, ss. 310-338.
- Dalkılıç, N. & Bekleyen, A. (2011). Geçmişin Günümüze Yansıyan Fiziksel İzleri: Geleneksel Diyarbakır Evleri. İçinde: İ. Yıldız (Ed.), *Diyarbakır Mimarisi* (ss. 417-463). Diyarbakır Valiliği Yayını.
- Erginbaş, D. (1954). *Diyarbakır Evleri*. İstanbul.
- Ergün, R. (2025). The effect of iwan as traditional shading element on indoor temperature: The case of Diyarbakır houses, *Informes de la Construcción*, 77(578).
- M. Baran, M. Yıldırım, and A. Yılmaz, (2011). "Evaluation of ecological design strategies in traditional houses in Diyarbakir, Turkey," *J Clean Prod*, vol. 19, no. 6-7, pp. 609-619.
- Özbudak Akça, Y. B., Aykal, F. D., Çakır, Aydın, D. (2016). "Kullanıcı-Yapı Etkileşiminin Diyarbakır Tarihi Geleneksel Evlerinde İrdelenmesi". *Dicle Üniversitesi Mühendislik Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 2, ss. 275-284.
- Durman, N. (2012). *Diyarbakır Kültür Envanteri II, Diyarbakır Sivil Mimarisi, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Diyarbakır*.
- Özyılmaz, H. (2007). *Diyarbakır Geleneksel Konut Mimarisinde Morfolojik Analiz: Geleneksel Konutların Güncel Kullanımda Değerlendirilmesi*. (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Payaslı Oğuz, G. & Halifeoğlu, F. M. (2017). "Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Yapım Tekniği ve Malzemede Koruma Sorunları".
- Tuncer, O. C. (1999). *Diyarbakır Evleri, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları*.
- Yıldırım, M. Dalkılıç, N., Halifeoğlu, M., Dağtekin, E., Payaslı Oğuz, G. (2012). *Rölöve Teknikleri Dersi Öğrenci Çalışmaları, TMMOB Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi, Diyarbakır*.

GELENEKSEL DİYARBAKIR EVLERİNİN TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA YAKLAŞIMLARI: MİMAR DOĞAN ERGİNBAŞ'IN BELGELEMESİNDEN GÜNÜMÜZE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Dicle Üni. Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon Anabilim Dalı
ORCID ID: 0000-0003-3920-9904, e-mail: nesdalkilic@gmail.com

Yüksek Mimar Sebanur YAKA
Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ

Giriş

Tarihsel kent merkezleri, farklı dönemlere ait mimari, mekânsal ve toplumsal katmanları bir arada barındıran karmaşık yapılardır. Bu alanlarda yer alan geleneksel konut dokuları, yerel mimari kültürün sürekliliğini sağlayan temel bileşenler arasında yer almakta; plan kurguları, yapım teknikleri ve kullanım biçimleri aracılığıyla tarihsel yaşam pratiklerini günümüze taşımaktadır. Ancak 20. yüzyıl boyunca hızlanan kentleşme süreçleri, nüfus artışı ve sosyo-ekonomik dönüşümler, tarihsel kent merkezlerinde geleneksel konut mirasını baskı altına almış; birçok örnekte bu dokuların bütünlüğü önemli ölçüde zedelenmiştir.

Anadolu'daki en özgün tarihsel yerleşim alanlarından biri olan Diyarbakır Suriçi bölgesi, 20. yüzyılın ilk yarısında surlarla tanımlı sınırlar içerisinde gelişmiş, geleneksel konut dokusunu ve mahalle ölçeğinde örgütlenen yaşam biçimini büyük ölçüde koruyan tarihsel bir kentsel yapı sergilemektedir. Bununla birlikte, özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra yaşanan demografik değişimler, göç hareketleri ve planlama kararları, Suriçi'nin mekânsal ve toplumsal yapısında belirgin dönüşümlere yol açmıştır.

Suriçi'nde geleneksel konut dokusunun geçirdiği değişimin sağlıklı biçimde değerlendirilebilmesi, geçmişteki özgün durumun güvenilir belgeleme kaynakları üzerinden okunmasını gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda, 1950'li yıllarda gerçekleştirilen mimari belgeleme çalışmaları, geleneksel Diyarbakır evlerinin henüz yoğun müdahalelere maruz kalmadığı bir dönemi kayıt altına alması açısından kritik bir referans oluşturmaktadır. Söz konusu belgeleme verileri, günümüzdeki mevcut durumla karşılaştırmalı analizlerin yapılmasına olanak tanımakta; mekânsal, mimari ve işlevsel değişimlerin nesnel biçimde değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Mimar Doğan Erginbaş, Türkiye'de modern mimarlık eğitimi almış; mimarlık tarihi, geleneksel konut mimarisi ve belgeleme çalışmaları alanında erken dönemden itibaren önemli katkılar sunmuş bir mimar ve araştırmacıdır. Erginbaş'ın 1950'li yıllarda Diyarbakır Suriçi'nde gerçekleştirdiği belgeleme çalışmaları, kentin geleneksel konut dokusunu bütüncül biçimde ele alan ilk sistematik girişimler arasında değerlendirilmektedir. Bu çalışmalar kapsamında hazırlanan plan çizimleri, mekânsal şemalar ve tipolojik tespitler, Diyarbakır evlerinin henüz

GELENEKSEL DİYARBAKIR EVLERİNİN TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA YAKLAŞIMLARI: MİMAR DOĞAN ERGİNBAŞ'IN BELGELEMESİNDEN GÜNÜMÜZE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Mimar Sebanur YAKA
Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ

Sonuç olarak, Diyarbakır'ın geleneksel konut mirası, yalnızca tekil yapılar üzerinden değil, bütüncül bir kentsel, topoğrafik ve kültürel yapı olarak ele alınmalıdır. Suriçi'nin özgün mimari karakterinin korunması; yapı ölçeğinde doğru müdahalelerin yapılması, sokak ve mahalle dokusunun bütüncül olarak yeniden değerlendirilmesiyle mümkündür.

* Bu makale, Sebanur Yaka tarafından Prof. Dr. Neslihan Dalkılıç danışmanlığında 2024 yılında tamamlanan “Mimar Doğan Erginbaş'ın izinde geleneksel Diyarbakır konutmimarisinin tarihsel açıdan değerlendirilmesi” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Kaynaklar

- Aksulu, I., & Dalkılıç, N. (2001). Diyarbakır kenti geleneksel konut mimarisi. *Gazi Üniversitesi Sanat Dergisi*, 2(2), 53–69.
- Arslan, R. (1991). Diyarbakır tarihi kentsel kesiminde toplumsal, ekonomik ve mekânsal yapı özellikleri. *Diyarbakır'ı Tanıtan Adam: Yazar Şevket Beysanoğlu'na 70. Yaş Armağanı* (ss. 90–108). San Matbaası.
- Bekleyen, A., & Dalkılıç, N. (2011). The influence of climate and privacy on indigenous courtyard houses in Diyarbakır, Turkey. *Scientific Research and Essays*, 6(4), 908–922.
- Beysanoğlu, Ş. (1991). *Diyarbakır kenti tarihi yapısı, sorunları ve korunması için temel yaklaşımlar*. Diyarbakır.
- Binan, C. (1991). Diyarbakır Kenti tarihi yapısı, sorunları ve korunması için temel yaklaşımlar. *Diyarbakır'ı Tanıtan Adam: Yazar Şevket Beysanoğlu'na 70. Yaş Armağanı* (ss. 121-136), San Matbaası.
- Dalkılıç, N. (1999). *Geleneksel Diyarbakır evlerinde plan, cephe ve yapı öğeleri tipolojisi* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dalkılıç, N. (2018). Çatışma sonrası kültürel mirasın korunmasındaki öncelikler: Diyarbakır Suriçi. *Tarihi Çevrede Yapılaşma Deneyimleri* (ss. 53–78). Birsan Yayınevi.
- Dalkılıç, N. (2019). Diyarbakır Cahit Sıtkı Tarancı Evi. T. E. Altan & S. Enginsoy İkinci (Eds.), *İnci Aslanoğlu için bir mimarlık tarihi dizimi* (ss. 1–6). ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayını.
- Dalkılıç, N., & Bekleyen, A. (2011). Geçmişin günümüze yansıyan fiziksel izleri: Geleneksel Diyarbakır evleri. *Heritage of Civilizations: Diyarbakır Architecture / Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi* (ss. 417–462). Culture and Art Publications of Diyarbakır Governorship.

GELENEKSEL DİYARBAKIR EVLERİNİN TARİHSEL SÜREKLİLİĞİ VE SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMA YAKLAŞIMLARI: MİMAR DOĞAN ERGİNBAŞ'IN BELGELEMESİNDEN GÜNÜMÜZE KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Yüksek Mimar Sebanur YAKA
Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ

- Dalkılıç, N., & Halifeoğlu, F. M. (2011). Erken Cumhuriyet döneminde Diyarbakır'da kamu binaları: 1923–1950 dönemi. *Mimarlık Dergisi*, (358), 74–84.
- Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Derneği (DKVD). (2021). *Diyarbakır/Sur'da Değiş(tiril)en Mekânlar ve Hikâyeler: Bir Bellek Yolculuğu*. DKVD Yayınları.
- Erginbaş, D. (1954). *Diyarbakır evleri*. İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Refiğ, H. (Yönetmen). (1972). *Çöl Kartalı* [Sinema filmi]. Türkiye.
- İnal, A., & Dalkılıç, N. (2022). Documentation and sustainability of construction techniques for the protection of cultural heritage: Kitchen hEarths and chimneys in traditional Diyarbakır houses. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 13(1), 127–137.
- Kotan, O. (2020, Mart 20). *Çanakkale'yi anıtlastıran mimar Doğan Erginbaş*. Alçım. Erişim adresi: <http://www.alcim.com.tr/Yazi/Index/124-canakkaleyi-anitlastiran-mimar-doganerginbas>
- T.C. Millî Savunma Bakanlığı Harita Genel Müdürlüğü. (1966). Fotoğraf Arşivi [Hava fotoğrafı]. Ankara.
- Tekin, A. (1997). *Diyarbakır: Anadolu tarihinin taşlara yazıldığı kent*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Basımevi.
- Tuncer, O. C. (1999). *Diyarbakır evleri*. Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları.

GELENEKSEL DİYARBAKIR EVLERİNİN ZAMANA DİRENİŞİ

Dicle Üni. Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon Anabilim Dalı
ORCID ID: 0000-0003-2032-3774, e-mail: mhalife@gmail.com

Prof. Dr. F. Meral HALİFEÖĞLU

Giriş

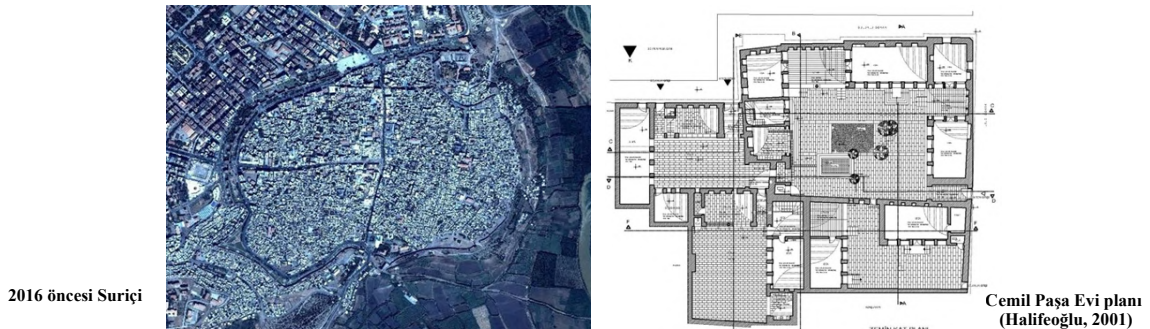
Geleneksel evler, geçmişten günümüze uzanan tarihi bir mirastır. Her biri bulunduğu bölgenin özgün değerleriyle birlikte kendi mimari özelliklerini yansıtır. Bulundukları bölgenin coğrafyası, iklimi ve kültürü ile biçimlenen bu yapılar, malzeme ve biçim farklılıkları ile birbirinden zengin yapı sanatını sunarlar.

İlk yapıldığında dönemin yapım tekniği ile biçimlenen geleneksel evler, zamanla gelişen konfor koşullarına yenik düşerek, kullanıcılar tarafından tercih edilmeyen yapılar oldu. Betonarmenin hayata girmesiyle başlayan çok katlı apartman dönemi, toplumu elektronik ev aletleriyle, hijyenik suya çabuk ulaşılabilen hela ve banyonun bulunduğu modern evlere yöneltti.

Ülkemizin birçok bölgesinde görülen geleneksel evlerin terk edilmesi veya korunmaması sorunu, yanı sıra bazıları kültür evi, müze, butik otel, sivil toplum kuruluşu ya da kafeterya olarak kullanılmaktadır. Bazılarında da dar gelirli aileler oturmaktadır. Bazen bu kullanım veya işlevlendirmelerde beraberinde yapısal kayıplara neden olmaktadır. Bu yapılar için yerel kuruluşlar tarafından yönetimsel planların yapılması koruma açısından daha değerli olacaktır. Aksi takdirde kısa zamanda mevcut özgün dokuyu da kaybetmiş olacağız.

Diyarbakır Geleneksel Evlerinin Yapısal Özellikleri

Diyarbakır Surların sınırladığı Suriçi bölgesinin en önemli yapı grubunu geleneksel evler oluşturmaktadır. Aile, ekonomik yapı, kültürel etkileşim, surlar, iklim, jeolojik yapı ve malzemenin biçimlendirdiği geleneksel evler, kendine özgü mimari özellikleriyle de kentin kültür mirası içinde önemli yer tutmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Diyarbakır Suriçi Bölgesi ve geleneksel ev örnek planı

GELENEKSEL DİYARBAKIR EVLERİNİN ZAMANA DİRENİŞİ

Prof. Dr. F. Meral HALİFEOĞLU

Kaynaklar

- Halifeoğlu, F.M. (2001). “Cemilpaşa Evleri Koruma Sorunları” , Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek lisans tezi.
- Halifeoğlu, F.M., Işık, N., Tekin, M., Güzel, E., Erkoç, B., İpekyüz, D. (2020). “Geleneksel Mimaride Yeniden Kullanım Kaynaklı Sorunlar: Diyarbakır Evleri Örnekleme” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi/ The Journal of International Social Research* 30.12.2020. www.sosyalarastirmalar.com
- Işık, N. (2022). Geçmişin İzlerinin Diyarbakır Konaklarına Yansıması: Cemilpaşa Konağı Örneği. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(81), 184-205.
- Işık, N. (2023). *Çok Katmanlı Kültür Mirasında Diyarbakır Suriçi Mimarisi*. Dicle Üniversitesi Yayınları, yayın No:9 Akademisyen Yayınevi. Ankara.
- Payaslı Oğuz, G. & Halifeoğlu, F. M. (2017). "Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Yapım Tekniği ve Malzemede Koruma Sorunları", *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 8/2, ss. 345–358.

DİYARBAKIR GELENEKSEL EVLERİNİN KORUMA VE RESTORASYON EĞİTİMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Dicle Üni. Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon Anabilim Dalı
ORCID ID: 0000-0002-6868-5267, e-mail: edagtekin@dicle.edu.tr

Prof. Dr. Emine EKİNCİ DAĞTEKİN

Giriş

Geleneksel evler, sahip oldukları mimari, tarihi, kültürel ve belgesel değerlerinden dolayı kültür varlığı olarak kabul edilmekte ve ulusal mevzuat ile uluslararası koruma ilkeleri çerçevesinde koruma altına alınmaktadır (Ahunbay, 2019). Türkiye’de geleneksel yapıların koruma statüsü, temel olarak 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu kapsamında belirlenmektedir. Bu kanuna göre, tarihi, estetik, bilimsel ve sosyal açıdan değer taşıyan yapılar “taşınmaz kültür varlığı” olarak tanımlanmakta, geleneksel evler de bu kapsamda tescilli yapı statüsü kazanabilmektedir (Madran & Özgönül 2005). Tescil edilen geleneksel evler, bireysel olarak korunabildiği gibi, bulundukları alanın kentsel sit alanı içinde bütüncül bir koruma planına dahil edilmektedir. Bu durum onarım, kullanım ve müdahale süreçleri, Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulları’nın denetimine tabi olmaktadır (Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 1983).

Mimarlık tarihinin yanı sıra sosyal ve kültürel tarih açısından önemli veriler sunan geleneksel evler, korunmaları gereken çok katmanlı değerler bütünü oluşturmaktadır (Halbwachs, 1992; Kuban, 2000). Kent kimliğinin sürekliliği, tarihsel çevrenin okunabilirliği ve kültürel çeşitliliğin korunması açısından geleneksel konutlar vazgeçilmez bir role sahiptir. Sahip oldukları çok katmanlı mimari, tarihî ve kültürel değerlerinin sürdürülebilirliği, koruma sürecinin bilimsel, sistematik ve belgeye dayalı bir yaklaşımla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Geleneksel evler, fiziksel varlıklar olmalarının ötesinde, geçmiş yaşam biçimlerini, yerel yapım tekniklerini ve toplumsal belleği yansıtan özgün belge niteliği taşıyan yapılardır. (Rapoport, 1969). Koruma sürecinin temel hedeflerinden biri yapının, tarihsel ile mekânsal bütünlüğüne saygılı, özgünlüğün korunması ve geri dönüştürülebilirlik ilkeleri doğrultusunda minimum müdahale ile geleceğe aktarılmasıdır (ICOMOS, 1964). Özgünlük kavramı, Nara Özgünlük Belgesi’nde (1994) tanımlandığı biçimiyle, yalnızca biçim ve malzeme ile sınırlı olmayıp yapım tekniği, işlev, mekânsal kurgu ve kültürel bağlam gibi unsurları da kapsamaktadır (ICOMOS, 1994). Bu doğrultuda yapıların mevcut durumlarının doğru ve ayrıntılı biçimde belgelenmesi amacıyla rölevo, malzeme ve hasar analizleri yapılmakta, restitüsyon çalışmalarıyla özgün durumlarına ilişkin veriler ortaya konulmaktadır. Ayrıca geleneksel evlerin yaşatılabilmesi için uygun işlevlerle kullanılmalrı, düzenli bakım ve izleme süreçlerinin sağlanması ve koruma bilincinin hem kullanıcılar hem de yerel yönetimler düzeyinde güçlendirilmesi gerekmektedir.

DİYARBAKIR GELENEKSEL EVLERİNİN KORUMA VE RESTORASYON EĞİTİMİ BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Prof. Dr. Emine EKİNCİ DAĞTEKİN

**Çalışmada yer alan çizimler, Dicle Üniversitesi Mimarlık Bölümü'nde 2022–2023 eğitim-öğretim döneminde, yazarın yürütücülüğünde gerçekleştirilen Rölöve Teknikleri ile Koruma ve Restorasyon dersi kapsamında, grup çalışması olarak öğrenciler İzzet Yıldız, Özcan Taş, Serkan Koşmaz, Ümit Barut ve Yavuz Kaya tarafından hazırlanmıştır.*

Kaynaklar

- Ahunbay, Z. (2019). *Tarihî Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yem Yayın.
- Dağtekin E., Kakdaş Ateş D., Oğur D. (2018). Diyarbakır Sur İçinde Yeni Konut Tasarımı Yaklaşımları, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11/56.
- Dalkılıç N., Işık A.,(2001). Diyarbakır Kenti, Geleneksel Konut Mimarisi *Gazi Sanat Dergisi* 2/2.
- Halbwachs, M. (1992). *On Collective Memory* (L. A. Coser, Ed. & Trans.). University of Chicago Press.
- Halifeoğlu F.M, Işık N. (2021) Yeniden İşlevlendirme Çalışmalarında Çağdaş Yaklaşımlar; Diyarbakır Kent Müzesi (Cemil Paşa Konağı) Örneği, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14/79.
- ICOMOS (1964). *Venedik Tüzüğü* (ICOMOS Türkiye, Çev.).
- ICOMOS (1994). *Nara Özgünlük Belgesi* (ICOMOS Türkiye, Çev.).
- ICCROM (2005). *The ABC Method: A Practical Tool for Learning about Heritage Values*.
- Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, (1983).
- Kuban, D. (2000). *Tarihsel Çevre Koruma*, Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları.
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). *Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması*, Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayını.
- Rapoport, A. (1969). *House Form And Culture*. Prentice-Hall.
- UNESCO. (2013). *Dünya Miras Yönetimi*.
- Yıldırım, M., Dalkılıç, N., Halifeoğlu, F.M., Dağtekin, E., Payaslı Oğuz, G., (2012). *Rölöve Teknikleri Dersi Öğrenci Çalışmaları*, TMMOB Mimarlar Odası Diyarbakır Şubesi Yayınları.

DİYARBAKIR EVLERİNDE ÖZEL YAŞAMIN MEKÂNSAL KURGUSU

Bitlis Eren Üni. Mühendislik-Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon ABD
ORCID ID: 0000-0002-5984-3462, e-mail: dilankakdas91@gmail.com

Arş. Gör. Dr. Dilan KAKDAŞ ATEŞ

Giriş

Geleneksel konut mimarisi, yalnızca barınma gereksinimini karşılayan bir yapı türü olmanın ötesinde, içinde bulunduğu toplumun yaşam biçimini, sosyo-kültürel yapısını ve değerler sistemini doğrudan yansıtan bir mekânsal örgütlenme biçimidir. Konut, bireyin ve ailenin özel yaşamını sürdürdüğü en temel mekân olması nedeniyle, mahremiyet kavramının en belirgin biçimde mekâna yansıdığı alanlardan biridir. Konut-sokak ilişkisinde konutların her ne kadar sokakla iç içe olduğu görülse de aslında sosyo-psikolojik olarak ona uzaktır (Kuban, 1995). Sokak cephesinde yüksek duvarlarla çevrelenen konutlarda iç mekânların doğrudan algılanamaması, özel yaşamın dış dünyadan bilinçli biçimde ayrıştırıldığının bir işaretidir (Tanyeli, 2007). Mahremiyet anlayışı, yalnızca sokak-konut ilişkisiyle sınırlı kalmamış; yapı kabuğu, cephe düzeni, açıklıkların kontrolü ve mekânsal hiyerarşi üzerinden de sürdürülmüştür (Tuncer, 1999).

Konut mekânının organizasyonu, yalnızca fiziksel gereksinimlere değil, kullanıcıların sosyo-kültürel yapısına ve yaşam biçimine bağlı olarak şekillenmektedir. Aile yapısı, toplumsal ilişkiler ve gündelik yaşam pratikleri, mekânın kullanımını doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle konutun kullanılabilirliğini belirleyen temel unsurlardan biri, kullanıcının sosyo-kültürel özellikleridir (Gültekin, 2007: 269-271). Bu bağlamda, tarihsel ve kültürel katmanlarıyla öne çıkan Diyarbakır kenti, geleneksel konut mimarisi üzerinden mahremiyet olgusunun okunabildiği önemli bir örnek sunmaktadır. Diyarbakır evlerinde mahremiyet duygusu, mekânsal organizasyondan cephe kurgusuna kadar çok katmanlı bir yapı içerisinde ele alınmıştır (Ekinci Dağtekin, Kakdaş Ateş & Oğur, 2018).

Sokak-Konut İlişkisi ve Mekânsal Hiyerarşi Üzerinden Mahremiyetin Kurgulanışı

Diyarbakır evlerinde özel yaşamın korunmasına yönelik en belirgin mekânsal özellik, sokak ile konut arasında kurulan ilişkide ortaya çıkmaktadır. Sokak, kamusal yaşamın sürdüğü bir alan olarak tanımlanırken; konut, bu kamusalıktan uzaklaşan, içe dönük ve kontrollü bir yaşam alanı sunmaktadır. Bu nedenle sokak ile konut arasındaki sınır, keskin ve çok katmanlı bir biçimde kurgulanmıştır.

Geleneksel Diyarbakır evlerinde giriş kapısı doğrudan avluya açılmamaktadır.

DİYARBAKIR EVLERİNDE ÖZEL YAŞAMIN MEKÂNSAL KURGUSU

Arş. Gör. Dr. Dilan KAKDAŞ ATEŞ

Bu mekânsal kurgu, konutun iç organizasyonunda da belirgin bir hiyerarşi yaratmaktadır. Sokakla ilişki kuran mekânlar daha sınırlı ve denetimli iken, aile bireylerinin gündelik yaşamlarını sürdürdükleri alanlar daha içte ve korunaklı biçimde konumlandırılmıştır. Aile yapısı, ekonomik durum ve sosyal statüye bağlı olarak bu mekânsal ayrımların çeşitlendiği görülmektedir. Bu durum, Diyarbakır evlerinde mahremiyetin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda toplumsal bir kavram olarak mekâna yansıdığını göstermektedir.

Sonuç

Geleneksel Diyarbakır evleri, özel yaşamın mekânsal kurgusunu yapı ölçeğinden sokak ölçeğine uzanan bütüncül bir yaklaşımla ele almaktadır. Mahremiyet, yalnızca iç mekân düzenlemeleriyle değil; yapı kabuğu, cephe elemanları, duvar yükseklikleri ve cumba gibi mimari bileşenler aracılığıyla da üretilmektedir. Sokakla sınırlı görsel ilişki, yüksek duvarlarla oluşturulan fiziksel sınırlar ve cumbalar aracılığıyla sağlanan tek yönlü görsellik, Diyarbakır evlerinde özel yaşamın korunmasında temel araçlar olmuştur. Bu yönüyle Diyarbakır evleri, mahremiyetin mimari bir strateji olarak nasıl kurgulanabileceğini gösteren önemli bir örnek sunmaktadır.

Sonuç olarak, Diyarbakır geleneksel konut mimarisi, günümüz konut tasarımlarında giderek zayıflayan mahremiyet olgusuna yönelik güçlü bir referans oluşturmaktadır. Bu mimari miras, kültürel sürekliliğin mekân aracılığıyla nasıl sağlandığını göstermesi açısından da büyük önem taşımaktadır.

Kaynaklar

- Kuban, D. (1995). *Türk “Hayat”lı Evi*. İstanbul: Eren Yayıncılık.
- Tanyeli, U. (2007). *Anadolu Konut Mimarlığında Yerellik*. İstanbul: YEM Yayınları.
- Tuncer, O. C. (1999). *Diyarbakır Evleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ekinci Dağtekin, E., Kakdaş Ateş, D., & Oğur, D. (2018). Diyarbakır Sur İçinde Yeni Konut Tasarımı Yaklaşımları. *Journal Of International Social Research*, 11(56), 325–334.

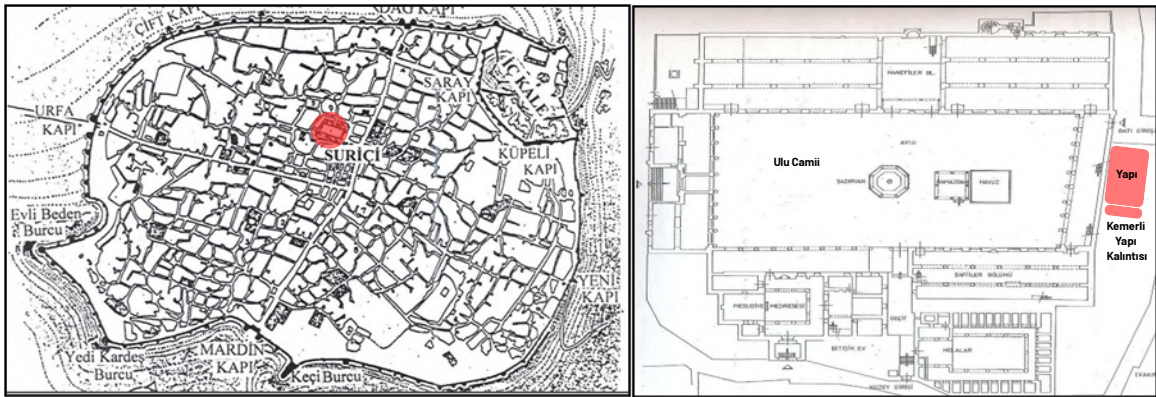
DİYARBAKIR ULU CAMİİ BİTİŞİĞİNDE ANTİK DÖNEM İZLERİ TAŞIYAN BİR YAPININ KONUT OLMA İHTİMALİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dicle Üni. Mimarlık Fak. Mimarlık Böl. Restorasyon Anabilim Dalı
ORCID ID: 0000-0003-1845-1929, e-mail: sule.ergun@dicle.edu.tr

Arş. Gör. Şule ERGÜN

Giriş

Diyarbakır, tarih boyunca farklı uygarlıkların egemenliği altında şekillenmiş, çok katmanlı kültürel dokusuyla öne çıkan Anadolu'nun en önemli kentsel merkezlerinden biridir. Diyarbakır'ın tarihi kent merkezi olan Suriçi'nin geçmişi M.Ö. 7000'e, antik Amida'ya kadar uzanmaktadır (Yıldız, 2022). Bu dönemden günümüze kesintisiz bir yerleşim yeri olan bölgede Asur, Roma, Bizans, Artuklu, Selçuklu, Mervani ve Osmanlı gibi uygarlıklar hakimiyet sürmüştür. Kent içerisinde, bu uygarlıklara ait idari, kültürel, askeri, dini, endüstriyel, ticari ve konut gibi farklı işlevlere sahip yapılar aracılığıyla mimari ve kentsel izler bir arada okunabilmektedir. Kentin kuruluşundan günümüze kadar her dönem mekânsal örgütlenmesi büyük ölçüde devam etmiş, mevcut yapıların bir kısmı yeni işlevler kazanarak kullanılmaya devam etmiştir. Farklı dönemlerde farklı işlevsel ihtiyaçlara yönelik inşa edilen bu yapılar, hem kent ölçeğinde hem de yapı ölçeğinde çok katmanlı kültürel bir dokunun oluşmasına katkı sağlamıştır. Bölgede, kent tarihinin çok katmanlı bir kültürel doku barındıran en önemli alanlarından biri kuşkusuz Diyarbakır Ulu Camii'dir (Şekil 1).

Şekil 1. Diyarbakır Tarihi Suriçi Bölgesi ve Ulu Camii planı

Tarihi kentsel dokunun merkezinde yer alan Ulu Camii bölgesi hem dini hem ticari hem de sivil mimarinin iç içe geçtiği, kentin tarihsel sürekliliğini ve kültürel çeşitliliğinin somut biçimde izlenebildiği nadir alanlardandır. İslam aleminin beşinci harem-i şerifi kabul edilen Ulu Camii ve çevresi, farklı dönemlere ait yapı katmanlarından oluşan mekânsal bir örgütlenme sergilemektedir (Halifeoğlu vd., 2017).

DİYARBAKIR ULU CAMİİ BİTİŞİĞİNDE ANTİK DÖNEM İZLERİ TAŞIYAN BİR YAPININ KONUT OLMA İHTİMALİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Şule ERGÜN

kullanım geçmişine sahip olduğunu ve mevcut yapının daha erken dönemlere ait bir mimari strüktürü devralarak şekillendiğini ortaya koymaktadır. Genellikle değişen işlevsel kimliği fazla kamusal alanlarda görülebilen bu tür yapılaşma pratiği, yapının bulunduğu bölgenin tarihsel süreç içinde önemine işaret etmektedir. Dolayısıyla antik kaynaklı kemerli kalıntının mevcut yapı bitişiğinde yer alması hem yapının kronolojik katmanlaşmasını hem de işlevsel tanımının yeniden ele alınması gerekliliğini ortaya koyan belirleyici bir mimari unsur olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç

Ulu Camii gibi önemli bir kamusal yapıya bitişik olan yapı, farklı işlev ihtimallerini de gündeme getirmektedir. Yapı için, ibadethane, misafirhane ya da ticari birim gibi kullanımlar teorik olarak mümkündür. Yapının konut olarak değerlendirilmesi, birkaç temel argümana dayanmaktadır. İlk olarak, plan kurgusu ve mekânsal ölçek, gündelik yaşama yönelik bir kullanımı işaret etmektedir.

kinici olarak, yapı teknikleri ve malzeme seçimi, yerele dayanan kolay üretim sürecine olanak tanımaktadır. Üçüncü olarak ise, kentsel bağlam içinde kamusal ve özel alanların iç içe geçtiği bir bölgede yer alması, seçkin ya da yarı kamusal nitelikte bir konut olasılığını gündeme getirmektedir. Ancak, mevcut çalışma yüzeysel gözlemlere ve sınırlı mimari izlere dayanmaktadır. Kentin çok katmanlı yapısı ve alanın tarihsel önemi göz önünde bulundurulduğunda, kesin bir işlev tanımlaması için disiplinler arası ve detaylı çalışmaların yapılması gerekmektedir. Bu tür çalışmalar ve değerlendirmeler, Diyarbakır'ın kentsel tarihinin anlaşılmasına katkı sağlamakla kalmayıp, koruma ve onarım çalışmalarında doğru yaklaşımların geliştirilmesine de zemin hazırlayacaktır.

* *Yapının çizimlerini hazırlayan Dicle Üniversitesi Mimarlık Bölümü öğrencileri İbrahim Ergin, Tuba Akbulut, Arya M. Gökdemir, Rana Fidan Akman, Elif Açılan ve Özgür Bedir'e teşekkürlerimi sunarım.*

Kaynaklar

- Akok, M. (1969). Diyarbakır Ulucami Mimari Manzumesi. *Vakıflar Dergisi*, VIII. Çılg, C., & Doğan, N. Ş. (2025). BÜYÜK SELÇUKLU SULTANI MELİKŞAH'IN DİYARBAKIR ULU CAMİİ'DEKİ H.484 / M.1091-1092 TARİHLİ KİTABESİ. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 43, 39-58. <https://doi.org/10.20427/turkiyat.1566920>
- Dalkılıç, N., & Aksulu, I. (2001). Diyarbakır Kenti, Geleneksel Konut Mimarisi. *Gazi Sanat Dergisi*, 2.

DİYARBAKIR ULU CAMİİ BİTİŞİĞİNDE ANTİK DÖNEM İZLERİ TAŞIYAN BİR YAPININ KONUT OLMA İHTİMALİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Arş. Gör. Şule ERGÜN

- Ergün, R. (2025). The effect of iwan as traditional shading element on indoor temperature: The case of Diyarbakır houses. *Informes de La Construcción*, 77(578), 6980-6980. <https://doi.org/10.3989/ic.6980>
- Halifeoğlu, F. M., & Assénat, M. (2021). The Great Mosque of Diyarbakir: A contribution to understanding the monumental development of a site from antiquity to the Arab conquest. *Anatolian Studies*, 71, 141-156. <https://doi.org/10.1017/S0066154621000089>
- Halifeoğlu, F. M., & Assénat, M. (2022a). Evaluation of the Excavations Carried Out between 2010 and 2017 in Diyarbakir Grand Mosque Complex for Restoration Work; Hanafis Section and Eastern Maksurah. *International Journal of Architectural Heritage*, 16(2), 163-181. <https://doi.org/10.1080/15583058.2020.1765050>
- Halifeoğlu, F. M., & Assénat, M. (2022b). THE WESTERN MAKSURAH OF THE GREAT MOSQUE OF DİYARBAKIR, RESEARCH AND EXCAVATION. *Türk Doğa ve Fen Dergisi*, 11(4), 18-22. <https://doi.org/10.46810/tdfd.1097682>
- Halifeoğlu, F. M., Cesur, C., & Güleç, A. (2017). Diyarbakır Ulu Camii Hanefiler Bölümünde Yer Alan Minber Kapısını Koruma Çalışmaları. *Restorasyon ve Konservasyon Çalışmaları Dergisi*, 1(20), 3-10. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/restorasyon/issue/42481/511818>
- Payaslı Oğuz, G., & Halifeoğlu, F. M. (2017). Geleneksel Diyarbakır Evlerinde Yapım Tekniği ve Malzemede Koruma Sorunları. *Dicle Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Mühendislik Dergisi*, 8(2), 345-358. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/432169>
- Subaşı Direk, Y., & Payaslı Oğuz, G. (2005). Diyarbakır Ulu Cami, Şafiiler Bölümünün Doğal Aydınlatma Açısından İrdelenmesi. EMO - III. ULUSAL AYDINLATMA SEMPOZYUMU VE SERGİSİ BİLDİRİLERİ. EMO - III. ULUSAL AYDINLATMA SEMPOZYUMU. https://www.emo.org.tr/etkinlikler/aysem/etkinlik_bildirileri_detay.php?etkinlikkod=2&bilkod=102
- Top, M. (2011). Diyarbakır Ulu Cami ve Müştemilatı. İ. Yıldız (Ed.), *Medeniyetler Mirası Diyarbakır Mimarisi*.
- Yıldız, İ. (2022). Diyarbakır İçkale Artuklu Sarayı Kazısı 2021 Yılı Çalışmaları. *Sosyal ve Beşeri Bilimlerde Uluslararası Araştırmalar-IV* (ss. 483-502). Serüven Yayınevi.